

[Indenrigsministeren.]

undersøgelse af forholdene i de pågældende kommuner at træffe endelig afgørelse med hensyn til ligningsforholdet og herigennem hindre, at der fremtidig opstår modsætningsforhold mellem amtsråd og sogneråd.

Alle forslagene foreslås gennemført således, at de har virkning fra og med skatteåret 1961-62. Det er fra flere sider blevet fremhævet, at det er af afgørende betydning, at en reform gennemføres så hurtigt som muligt. Senest ved behandlingen af venstres og de konservatives forslag til folketingsbeslutning blev dette særlig fremhævet af ordføreren for forslagsstillerne. Såfremt den forhandlingsvilje, der blev givet udtryk for ved denne lejlighed, fortsat er til stede, skulle der være mulighed for at gennemføre de nu fremsatte forslag så tidligt — og det vil sige ikke senere end midten af februar — at lovene kan få virkning for det kommende skatteår.

Selv om forslagene gennemføres allerede i midten af februar, vil det ikke være muligt for alle sogneråd at foretage den ændring af ligningsforholdene, forslagene forudsætter, og der er derfor i overgangsreglerne i ejendomsskattelovsforslaget givet særregler for det første år.

Med disse ord skal jeg anbefale de tre lovforslag til det høje tings hurtige og villige behandling.

**Formanden:** Eksemplarer af de nu fremsatte lovforslag vil blive omdelt.

Ligeledes uden for dagsordenen giver jeg ordet til den ærede ordfører for udvalget til valgs prøvelse, for at hun kan gøre indstilling til tinget om godkendelse af valg.

**Ordføreren for udvalget til valgs prøvelse (Edel Saunte):** Efter at udvalget fra Grønland har modtaget valgbogen for folketingsvalget dér og gennemgået dokumenterne, skal jeg på udvalgets vegne indstille, at folketinget godkender valget af de to i Grønland valgte medlemmer: for 1. opstillingskreds' vedkommende Mikael Gam, for 2. opstillingskreds' vedkommende Nikolaj Rosing.

Hermed sluttede forhandlingen.

*Udvalgets indstilling om godkendelse af Mikael Gam som medlem af folketinget vedtoges enstemmigt med 122 stemmer.*

*Udvalgets indstilling om godkendelse af Nikolaj Rosing som medlem af folketinget vedtoges enstemmigt med 126 stemmer.*

Den første sag på dagsordenen var:

*Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.*

Valgt blev: *Teichert, Bladt, Horn, Lund Jensen, Carl Nielsen, Chr. Rasmussen, P. A. Rasmussen, Chr. Thomsen, Axel Sørensen, Niels Eriksen, Søren Andersen, Søren Jensen, Peter Larsen, Niels Ravn, H. C. Toft, Reedtz-Thott og O. Mathiasen.*

**Formanden:** Jeg skal lade den som punkt 2 på dagsordenen opførte sag udgå.

Man gik da til dagsordenens punkt 3, som var:

*Spørgsmål om fremme af forespørgsel til justitsministeren og forsvarsministeren af Herluf Rasmussen m. fl.*

(Forespørgslen findes i tidenden sp. 516).

**Formanden:** Hvis ingen gør indsigelse mod fremme af denne forespørgsel, betragter jeg tingets samtykke dertil som givet. (Ophold). Det er givet.

Den næste sag på dagsordenen var:

*Første behandling af forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.*

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 239, fremsættelsen i tidenden sp. 469).

Lovforslaget sattes til forhandling.

**Bladt:** Det foreliggende forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet adskiller sig kun på enkelte punkter fra den gældende udlånslov.

[Bladt.]

Forslaget indeholder en forhøjelse af byggelånsatserne med 2 000 kr. fra 24 500 kr. til 26 500 kr. Ligesom hidtil kan der i særlige tilfælde ydes op til 2 000 kr. ekstra, f. eks. i de egne, hvor byggeomkostningerne er særlig høje, eller i tilfælde, hvor børneantallet kræver en mere rummelig bolig.

Jordkøbslånet, som har været uændret i en årrække, foreslås nu forhøjet med 300 kr. fra 1 500 kr. til 1 800 kr., dog således at jordkøbslånet i særlige tilfælde kan gå op til 2 000 kr.

De foreslåede forhøjelser, som fremkommer efter indstilling fra jordlovsudvalget, er formentlig kun en ajourføring efter prisudviklingen på byggeriets område, og jeg kan give tilslutning til disse forhøjede satser.

Så er der en bestemmelse i lovforslagets § 2, som er ny, og som går ud på, at når der i forbindelse med boligens opførelse foretages forskellige tekniske installationer såsom vandkloset, bad og eventuelt centralvarmeanlæg, kan der til disse formål ydes et suppleringslån på indtil 2 000 kr. Jeg vil gerne udtale min tilfredshed med denne nye bestemmelse. Vi ved jo godt, at alle, som opfører en arbejderbolig, har ønsker om — før eller senere, når den økonomiske mulighed er til stede — at få indlagt bad og wc m. m. Den nye bestemmelse åbner nu adgang til at få dette problem løst samtidig med husets opførelse, og det finder jeg helt naturligt. Der er ingen tvivl om, at langt de fleste ansøgere vil udnytte denne bestemmelse. Der vil derfor sikkert medgå et ret betydeligt udlånsbeløb alene på denne konto.

Dette giver mig for øvrigt anledning til at gøre et par bemærkninger om det i forslaget § 1 fastsatte rådighedsbeløb. Dette beløb, som er på ca. 20 mill. kr., er ikke blevet ændret de sidste 7 år. Derimod har vi år efter år forhøjet byggelånsatserne i takt med de stigende byggeomkostninger. Dette medfører naturligvis, at der bygges et mindre antal boliger. Nu er det vel nok således, at der ikke i dag er det samme behov for disse boliger som for 10-15 år siden, idet udviklingen går i den retning, at flere og flere arbejdere i landkommunerne søger ind til byerne eller finder beskæftigelse i industrivirksomheder. Men jeg vil alligevel tro, at der stadig er god brug for denne lovgivning.

Da vi for 2 år siden behandlede udlånsloven, fik vi i udvalget nogle oplysninger, som bl. a. viste, at der over en 3-årig periode var afvist 266 kvalificerede ansøgere, hvilket svarer til 11 pct. af det samlede antal kvalificerede ansøgere.

Når vi nu i henhold til det foreliggende lovforslag gennemfører en væsentlig forhøjelse af satserne både for byggelån og jordkøbslån samt må regne med et væsentligt udlånsbeløb til de tekniske installationer, vil jeg spørge den højtærede landbrugsminister, om han mener, at ansøgningerne stadig kan imødekommes i rimeligt omfang, eller om der kan være anledning til en passende forhøjelse af rådighedsbeløbet. Efter min opfattelse ville det være beklageligt, hvis vi skulle indskrænke dette byggeri, fordi pengene ikke strækker til.

Ved behandlingen af udlånsloven og hovedloven for et år siden gennemførte vi en ændring i loven, som gav mulighed for optagelse af private lån til større reparationer og modernisering af de ældre arbejderboliger. I denne forbindelse spurgte jeg den højtærede landbrugsminister, om der ikke kunne skabes en lignende mulighed for lån til de arbejderboliger, som ikke falder ind under denne lov. Ministeren svarede, at han var villig til at overveje, under hvilken form en sådan lånemulighed kunne tilvejebringes. Jeg vil derfor gerne spørge den højtærede landbrugsminister, hvorvidt der er kommet noget resultat ud af disse overvejelser.

Endelig vil jeg gerne sige, at jeg mener, det er rigtigt, at det foreliggende lovforslag kommer til en kort behandling i et udvalg. I mange år har der stået et enigt folketing bag denne lovgivning, men sidste år kunne oppositionspartierne ikke stemme for udlånsloven — ikke fordi man havde særlige indvendinger mod selve loven, men fordi den var indkalkuleret i de to partiers skatte- og spareprogram. Jeg ved ikke, om venstre og de konservative har ændret indstilling; er det tilfældet, skulle det glæde mig. Mit parti er i hvert fald af den opfattelse, at med de gode erfaringer, vi har, bør denne lovgivning videreføres efter de gældende principper.

Jeg kan med disse bemærkninger anbefale lovforslaget til en hurtig og velvillig behandling.

**Peter Larsen:** Da mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Niels Eriksen, ikke kan være til stede, skal jeg gøre nogle bemærkninger om det foreliggende lovforslag, der i sig selv ikke giver anledning til at sige meget. Det drejer sig jo om en ajourføring af lånesatserne, en ajourføring i takt med de prisstigninger, der har fundet sted, samt om mulighed for at optage et lån ekstra på 2 000 kr. til installation af centralvarme, bad o. lign., altså en ændring på linje med det lovforslag, vi behandlede i går, om udlån til statshusmandsbrug. Vi synes, det er rimeligt, at man også på dette område, når man påbegynder et nyt byggeri, søger at gennemføre disse bekvemmelighedsforanstaltninger. Der er ingen tvivl om, at det vil være en økonomisk fordel, om man kan lave det samtidig med opførelsen.

Derimod kan jeg ikke erklære mig helt enig i de betragtninger, det ærede medlem hr. Bladt gjorde gældende om udvidelse af den beløbsramme, som i år er den samme som sidste år, og jeg synes også, at der i de betragtninger, det ærede medlem gjorde gældende, lå noget, som talte i modsat retning, nemlig den ændring, der sker ude i landkommunerne, hvor man mere og mere søger over i andre erhverv. Derfor vil jeg gerne benytte lejligheden til at fremkomme med nogle videregående bemærkninger i relation til hele spørgsmålet om lovgivningen vedrørende disse arbejderboliger på landet, og jeg gør det, fordi disse spørgsmål jo ikke ligger til behandling i en kommission. Jeg er vel vidende om, at de har været drøftet i kommissionen af 1957, men jeg synes alligevel, der i mellemtiden er sket adskillige ting, som taler for, at vi prøver på at tænke i lidt andre baner også på det foreliggende område. Jeg tænker på spørgsmålet om finansieringen af dette byggeri, og jeg synes navnlig, det er aktuelt, når vi står over for en forhøjelse af de lånesatser, der her er tale om.

Forinden vil jeg dog gerne gøre den bemærkning, at denne lovgivning hidtil har virket på en overmåde fortrinlig måde, således at der via denne lov er bygget en række gode og billige huse, som har været til overordentlig stor gavn for de medborgere ude i landkommunerne, som har

haft svært ved at skaffe sig egen bolig. Her er vi imidlertid inde i en udvikling, hvor de økonomiske forudsætninger har ændret sig. Jeg kan også pege på, at som følge af nedlægnings og sammenlægning af en række små brug er der blevet frigjort en række boliger, som uden tvivl vil kunne dække en del af det behov, der er for boliger til landbrugets medarbejdere, og at dette finder sted samtidig med, at landbruget i al almindelighed affolkes, netop fordi man, som det ærede medlem hr. Bladt sagde, går over til andre erhverv. Vi har i adskillige tilfælde oplevet, at landarbejdere ikke har holdt af at bo i de ældre huse og netop har søgt disse lån, fordi man for en relativt ringe egenbetaling kunne få ny bolig. Når nu lånesatserne, som lovforslaget tilsigter, udvides, vil der opstå en større skævhed end den, vi kender i øjeblikket, idet de, der bor og fortsat er henvist til at bo i de gamle huse, er betydelig ringere stillet både økonomisk og på anden måde end dem, der får de nye huse. Samtidig har der været en vis tendens til — og det gælder måske navnlig i de landkommuner, som ligger i umiddelbar nærhed af stationsbyer eller købstæder — at skifte erhverv, når man har fået en bolig efter denne lov.

Selv om det ikke er helt i overensstemmelse med lovens ånd og ord, har det alligevel fundet sted i en række tilfælde, og derved opnår de pågældende en fortrinstillig fremfor dem, som har samme arbejde uden for landbrugserhvervet, men ikke kan gøre brug af denne lovgivning. Derfor mener jeg vi må have lov til at undersøge dette problem lidt nærmere.

Jeg er klar over, at der til denne lovgivning er knyttet en række særlige erhvervsmæssige og sociale problemer, som vi ikke må tabe af syne, men alligevel mener jeg, der er grund til at overveje at ændre reglerne for finansieringen af disse boliger. Se, jeg er klar over, at det måske kan volde nogen vanskelighed at finde den rigtige indplacering af lånene, og jeg vil gerne her fremhæve, at venstre sidste år var medforlagsstiller til en skitsering af et andet finansieringsgrundlag. Jeg skal ikke kunne sige, om vi med vort forslag havde fundet de vises sten, og skal heller ikke i dag komme ind på størrelsen af det beløb, der ifølge

[Peter Larsen.]

forslaget kunne indskydes som førsteprioritet foran statslånet. Jeg mener, at behandlingen af disse ting hører hjemme i et udvalg. Uanset at forslaget var til behandling i kommissionen af 1957 og ikke opnåede flertal dér, og uanset at det heller ikke under udvalgsarbejdet siden eller i tinget har kunnet opnå flertal, synes jeg alligevel, at vi under hensyn til den nævnte udvikling skal tage spørgsmålet op igen for måske at finde frem til andre former for den fremtidige långivning.

Der er også en ting, der rent sagligt taler herfor, nemlig at det statsstøttede byggeri på mange andre områder er under afvikling, således at vor opgave må blive at tilstræbe en ligestilling, så vidt det er gør ligt, med skyldig hensyntagen til de specielle forhold, der her er tale om. Mon ikke det kan opnås uden nævneværdig store ændringer i den bestående lov om opførelse af arbejderboliger på landet eller i denne specielle udlånslov? Jeg er vel klar over, at vi i år er i samme situation som tidligere, at der næppe er megen tid til behandling af det foreliggende lovforslag, men det står for mig sådan, at i denne sag må tidsfaktoren alene ikke være den afgørende. Derfor vil jeg håbe, at vi i udvalget må kunne finde frem til en løsning, der er i pagt med den udvikling, vi er inde i, og til arbejdet på en sådan løsning vil jeg gerne tilsi ge venstres medvirken.

**Juul Madsen:** Loven om udlån til arbejderboliger på landet har vel navnlig før i tiden, da landarbejderne ikke havde den lønmæssige status, de har i dag, medvirket til, at den store gruppe af disse arbejdere kunne få egen bolig. Hensigten har vel været dels at løse et socialt problem, dels at fastholde kvalificeret arbejdskraft på landet. Om loven stadig i fuldt omfang har denne virkning, kan man måske sætte spørgsmålstegn ved. Boligmangelen på landet er ikke det store problem i dag, mange steder tværtimod, og den omstændighed, at en landarbejder har bygget efter denne lov, sikrer heller ikke altid, at han forbliver ved landbruget. Dette skaber igen andre problemer, problemer med at finde kvalificerede købere til ledige huse; og at disse problemer ofte er forekommet, ved vi.

Men bortset herfra, målsætningen eller den ønskede virkning af en lov er én ting; de midler, man bør og kan tage i anvendelse, i dette tilfælde for at fremme et specielt boligbyggeri, er en helt anden ting. Her må man efter min mening gøre sig klart, at når tiderne nu engang skifter og vilkårene med dem, er det nødvendigt, ikke mindst når det drejer sig om en udlånslov, at man ikke bare kører videre på det én gang givne grundlag, men at man ved behandlingen af en lov som denne nøje afvejer, om mål og midler også står i det rette indbyrdes forhold. Personlig føler jeg mig således ikke overbevist om, at det hidtil gældende finansieringsgrundlag er det eneste saliggørende. Derfor er det heller ikke givet, at det er rigtigt eller nødvendigt, at der år efter år er stillet det samme store beløb, ca. 20 mill. kr., til rådighed til et byggeri på betingelser, der fortsat øger afstanden mellem de vilkår, særlig begunstigede vil få efter denne lov, og de vilkår, andre må bære.

Jeg kan sige for mit vedkommende og på mit partis vegne, at den tanke, det ærede medlem hr. Bladt var inde på om at forhøje rådighedsbeløbet, i hvert fald ikke vil få tilslutning fra mit parti.

Det fremgår af den højtærede landbrugsministers forslag, at det atter i år skønnes nødvendigt at forhøje udlånsbeløbene til jordkøb og til opførelse af bygninger. Det drejer sig som nævnt om 2 000 kr. for bygningernes vedkommende eller en forhøjelse på 8-9 pct. i forhold til sidste år, hvor beløbene også blev forhøjet. Endvidere kan der efter det foreliggende lovforslag yderligere stilles 2 000 kr. til rådighed til såkaldte tekniske installationer. Hermed menes badeværelse og eventuelt centralvarme. Det er givet, at en forbedring af de hygiejniske foranstaltninger i dette byggeri i sig selv må påkalde sympati, men det er vel ikke givet, at dette gode, som mange husejere i de områder, der her er tale om, selv må skaffe udvej for, uden videre skal finansieres ved statsmidler.

Ifølge lovforslagets § 2 kan lånebeløbene altså forhøjes med godt 4 000 kr. Antallet af tilsagn må altså skæres ned, og man øger den favorisering, der klart vil blive tale om, når færre kan bygge dyrere med billige statsmidler som eneste finansierings-

[Juul Madsen.]

grundlag, mens flere må klare sig selv. Tager man disse forhold i betragtning, og følger man dertil den kendsgerning, at den gruppe af tariflønnede arbejdere, loven tager sigte på, har opnået betydelige forbedringer i deres lønvilkår i de senere år, kommer man let til den opfattelse, at det nugældende finansieringsgrundlag ikke længere svarer til forholdene, som de er i dag.

Derfor stillede det konservative folkeparti og venstre ved lovens behandling sidste år forslag om, at låntagerne forud for statslånet optog lån i sparekasse eller kreditforening. Bortset fra det tiltalende i den besparelse på udlånsbudgettet, som en sådan fremgangsmåde ville medføre, rummer en finansiering efter disse principper også andre fordele, ikke mindst på lang sigt. En finansiering efter disse principper vil også virke efter det på andre områder knæsatte princip: hjælp til selvhjælp, og med et langfristet, billiggjort statslån som anden prioritet vil en sådan finansiering stadig indebære store og indlysende fordele for låntagerne. På det grundlag vil det også efter min opfattelse kunne forsvares at give loven en udformning, der stiller bygherren friere, end det ellers ville være forsvarligt at gøre det.

Under hensyn til de forhøjelser, jeg har nævnt, og den forbedring, man vil foretage i kraft af, at der også gives tilskud til såkaldte tekniske installationer af den ene og den anden art, vil disse huse blive dyrere, de vil stige i værdi, hvilket i sig selv vil indebære, at der vil kunne lånes noget mere, og at man vil kunne skaffe flere private penge i det byggeri. Jeg skal derfor på mit partis vegne henvise til de principper, der sidste år blev nedfældet i det konservative folkepartis og venstres ændringsforslag. Der blev ikke ved den lejlighed tid til at drøfte selve ændringsforslaget i udvalget. Det kan der vel blive både tid og lejlighed til i denne omgang. Jeg håber, det vil være muligt fordomsfrit at drøfte en løsning, der sikrer opførelse af landarbejderboliger på vilkår, der er rimelige ikke alene for de pågældende arbejdere, men også for samfundet som helhed.

**Axel Sørensen:** Jeg skal på det radikale venstres vegne anbefale lovforslaget ved-

rørende udlån til arbejderboliger på landet. Det er allerede blevet nævnt, at man i lovforslaget tager hensyn til prisbevægelsen, idet man foreslår, at lån til køb af byggegrunde kan forhøjes fra 1 500 til 1 800 kr., og at lån til opførelse af bygninger kan forhøjes fra 24 500 kr. til 26 500 kr. Med sådanne lånevilkår, som indeholdes i denne lovgivning, tror jeg næppe at staten har lidt noget tab. Det har været en pengeanbringelse, og så kan man diskutere, om der skal være rente eller ikke rente, men sikkerhedsstillelsen har i hvert fald været god nok.

Når man nu foreslår, at byggelånet eventuelt kan suppleres med et lån til tekniske installationer som bad og centralvarme o. lign., er det en forbedring af disse boliger, som er skabt til en forholdsvis billig pris, og som er langt at foretrække fremfor mange gamle bygninger, som har været benyttet af de almindelige landarbejdere.

Formålet med denne lov er at knytte den fornødne medhjælp til landbruget. Undersøgelserne har vist, at man på dette område kan gøre en indsats for at standse vandrigen fra land til by, idet det viser sig, at de gifte medhjælpere ikke flytter ind til byerne i samme forhold som de unge ugifte medhjælpere. Det ser ud til, at større landbrug, der er interesserede i at have faste medhjælpere, anvender den samme lov med landmanden som bygherre og låntager, idet vanskeligheden ved at skaffe sig medhjælp i nogen grad afhjælpes, når unge mennesker, der ønsker at gifte sig, får mulighed for en god bolig i forbindelse med tjenesteforholdet.

I øvrigt kunne jeg tænke mig at gå videre med hensyn til, hvem der kan betegnes som kvalificeret til statslån til en arbejderbolig på landet. Jeg tænker på medhjælpere hos den lille håndværker: tømreren, snedkeren, smeden, og der kunne nævnes mange andre. Disse håndværkere kæmper med de samme vanskeligheder som landbruget: vanskeligheden ved at fastholde den nødvendige medhjælp. Såfremt man ville være imødekommende her og ligestille disse medhjælpere med landbrugsmedhjælpere, ville man bidrage til at bibeholde megen af denne medhjælp i landkommunerne. I en tid, hvor det kniber med at skaffe boliger — selv boliger, der er langt

[Axel Sørensen.]

dyrere end dem, som nærværende lovforslag tilsigter at fremskaffe — synes jeg det var en god løsning at udvide loven på de punkter, jeg her har nævnt. Det, der ville ske derved, ville være, at man fik fremskaffet nogle gode boliger til en billig pris, for man må sige, at med de fastsatte normer for såvel grundpris som byggepris fremskaffer man en bolig for en familie til en billig pris, og det har sin betydning.

Det ærede medlem hr. Peter Larsen ønskede visse ting drøftet i et kommende udvalg, og jeg har nævnt nogle ting, som måske tangerer noget nyt i lovgivningen om udlån til arbejderboliger på landet, men jeg håber ikke, at loven af den grund skal forsinkes. Der står mange af disse arbejdere med en grund og venter på, at denne lov om udlån skal blive gjort færdig.

Jeg skal derfor anbefale lovforslaget.

**O. Mathiasen:** Da mit partis ordfører i denne sag, det ærede medlem hr. Storgaard, i sidste øjeblik er blevet forhindret i at være til stede i dag, skal jeg nøjes med at sige, at vi i mit parti med stor velvilje vil se på det foreliggende lovforslag, på samme måde som jeg gav tilsagn om, at vi ville se på lovforslaget i går med stor velvilje. Jeg skal blot bemærke, at er der et eller andet problem, vi gerne vil have lov til at kikke lidt nærmere på, kan det formentlig ske under det udvalgsarbejde, der forhåbentlig vil finde sted efter denne første behandling.

**Grøndahl:** De uafhængige er principielt imod disse tilskudslove, der begunstiger en lille kreds af borgere. Hvis man ser betingelserne for at få et sådant lån igennem, står der i landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 223 af 25. maj 1960, altså den gældende lov, kapitel II, punkt 9, at det skal komme ansøgeren til gode, dersom han er syge- og arbejdsløshedsforsikret. Det vil efter min opfattelse sige, at han er medlem af en fagforening, og denne favorisering af

fagforeningerne er vi selvfølgelig ikke tilfredse med.

Desuden er der en yderst mangelfuld kontrol med, at loven overholdes. Jeg tænker her specielt på, at låntagerne for overhovedet at få lån skal være beskæftiget ved normalt forefaldende arbejde på landet, og det er pålagt de stedlige husmandsbrugskommissioner, ifølge samme bekendtgørelse, at føre tilsyn med, at de i henhold til loven pålagte forpligtelser overholdes, altså også dette, at låntageren er beskæftiget ved landbruget. Men kommissionen har ingen indberetningspligt om dette forhold og kommer der som regel kun hvert tredje år. Dette er absolut for ringe. Hvis det er meningen, at der skal være en virkelig kontrol med, at låntagerne stadig er beskæftiget ved landbruget, må jeg så tillade mig at give den højtærede landbrugsminister anvisning på, hvorledes en sådan kontrol effektivt kan finde sted: ganske simpelt ved, at husmandsbrugskommissionerne, der jo koster staten 800 000 kr. om året, fik pålagt hvert år at få indberettet fra de forskellige kommunale ligningsmyndigheder, hvad låntageren havde haft sin hovedindtægt ved, og derefter indberettede dette til jordlovsudvalget. Det ville være nemt for de forskellige ligningsmyndigheder at indberette dette, da de jo har arbejdsgivernes indsendte lønningslister; og det at få en effektiv kontrol og orden i dette forhold ville betyde en øget indtægt for statskassen, da jordlovsudvalget kan bestemme, at låntageren skal forrente sit lån til normal rente, når han overgår til andet erhverv.

Hvad angår lovforslagets § 3, stk. 2, kunne jeg tænke mig, at der i stedet for „kan statens jordlovsudvalg fastsætte, at resthovedstolen forrentes fuldt ud, . . .“ skulle stå

„skal statens jordlovsudvalg fastsætte,“. Det første er alt for ubestemt og giver ingen retningslinjer. Knap 13 000 boliger er der bygget efter denne lovgivning, og deraf er der endnu 11 530, der betaler afdrag og

[Grøndahl.]

renter til finansministeriet. Det vil sige, at på 20 år er ca. 1 500 landarbejderboliger gået over til anden anvendelse. Af de 11 530 boliger, der er tilbage, er jeg desværre overtydet om at over halvdelen — altså over 6 000 — er beboet af arbejdere eller andre, der ikke mere har tilknytning til landbruget; og det er jo ikke hensigten med denne lovgivning. Må jeg anmode den højtærede landbrugsminister om at fremskaffe oplysning om, hvor mange af disse såkaldte landarbejderboliger der indtil dato bebos af virkelige landarbejdere; men det skal være en aktuell undersøgelse, foretaget gennem de lokale kommunale ligningsmyndigheder, thi så kan sandheden om dette spørgsmål komme frem.

Hvad angår det i lovforslagets § 2, stk. 2, nævnte yderligere lånebeløb på 2 000 kr. til installation af w. c., bad og centralvarme, skal jeg bemærke, at sådanne lån vil være meningsløse ud fra den betragtning, at det stort set drejer sig om installationer, som bør bekostes af låntageren selv. Noget helt andet er, at der ved byggeriet kan tages hensyn til, at de nævnte installationer kan komme senere, dog bekostet af låntageren.

Det lånebeløb, som den højtærede minister søger om, udgør ca. 20 mill. kr., hvoraf de ca. 19½ mill. kr. er beregnet til udlån til landarbejdere og den ene million til udlån til ejere af landejendomme. Uanset vor principielle holdning til denne slags love kunne vi af hensyn til det betrængte landbrug tænke os at støtte en lovgivning, som stillede alle 20 mill. kr. til rådighed for ejere af landbrugsejendomme til opførelse af landarbejderboliger, men vel at mærke på samme rentebetingelser som efter den nu gældende lov. At så den leje, som arbejderne skulle betale til arbejdsgiverne for disse boliger, skulle stå i forhold til ejerens lave renteydelse, ville være en selvfølge. Ved en sådan lovgivning ville man virkelig støtte det betrængte landbrug i bestræbelserne for at holde på de gifte folk og samtidig sikre sig, at disse boliger blev beboet af den kategori arbejdere, som loven kræver — og loven skal selvfølgelig holdes.

**Landbrugsministeren (Skytte):** Ud fra den betragtning, at der ganske rigtigt for tiden

ikke er nogen kommission, som behandler disse spørgsmål, kan det være ganske rimeligt, at man også fremsætter principielle betragtninger, selv om det, der i dag er til behandling, er et forslag til udlånslov, som igen er en følge af en anden lov.

Jeg skal, idet jeg begynder med at takke dem, der har givet tilslutning til lovforslaget, knytte et par bemærkninger til de ønsker, der er fremsat, og de principielle synspunkter, der har været nævnt. Jeg må måske tillade mig at begynde med den sidste taler, det ærede medlem hr. Grøndahl, som jeg lyttede til med særlig interesse, da det er første gang, vi i tinget har lejlighed til at høre hans partis, de uafhængiges, standpunkt vedrørende dette spørgsmål.

Må jeg først rette en misforståelse. Det er rigtigt, at der i loven står, at der skal tages særligt hensyn til dem, der er syge- og arbejdsløshedsforsikrede, men det er ikke rigtigt, at det i alle tilfælde betyder, at man skal være medlem af en fagforening. Man skal være medlem af en arbejdsløhedskasse, og det er et ønske, jeg finder naturligt, idet det indebærer en vis sikkerhed for, at den pågældende kan sørge for sig selv også i perioder, hvor der er mindre arbejde. Det er et hensigtsmæssigheds spørgsmål; noget tilsvarende gælder på mange andre områder, og jeg synes, det er rigtigt også i denne forbindelse.

Det undrer mig lidt, at det ærede medlem ønskede en udvidet kontrol. Jeg troede ikke, det var det, hans parti stod for, og jeg vil gerne sige, at i hvert fald jeg ønsker mindst mulig kontrol. Jeg ønsker selvfølgelig, at lovene skal overholdes; men jeg finder det ikke praktisk og heller ikke nødvendigt — og det vil i hvert fald blive meget dyrt — at husmandsbrugskommissionerne skal kontrollere alle disse forhold hvert år. Erfaringen gennem mange år viser, at en kontrol hvert tredje år dækker så nogenlunde, og jeg foretrækker en sådan tilnærmelsesvis dækning fremfor en ganske betydelig udgiftsforøgelse, som vi efter min mening får for lidt for. Jeg er også modstander af at pålægge samtlige landets kommuner indberetningspligt. Det vil igen medføre en administration af et efter min mening ganske unødvendigt omfang, generende for borgerne og myndighederne, uden at vi altså efter min bedømmelse vil få

## [Landbrugsministeren.]

noget ud af det, som svarer blot nogenlunde til de store anstrengelser.

Når så det ærede medlem spørger mig, om jeg vil undersøge, hvor mange virkelige landarbejdere der bebod disse boliger, må jeg gøre opmærksom på, at loven gælder ikke landarbejdere alene; den siger, at vedkommende ansøger skal „være beskæftiget ved normalt forefaldende arbejde på landet“, og den definition omfatter jo andre end dem, som direkte er landarbejdere.

Det glæder mig i og for sig, at det ærede medlem ikke var inde på at spare noget, idet det ærede medlem jo var rede til at stille samtlige 20 mill. kr. til rådighed for landboerne til bygning af boliger. Indtil dato tror jeg nok det ligger sådan, at praktisk talt samtlige ansøgninger om opførelse af boliger for landmændenes egen regning er imødekommet allerede efter gældende lov.

Må jeg sige til det ærede medlem hr. Bladt — det gælder også som svar på andre udtalelser, der er fremsat — at jeg er villig til at overveje, hvorvidt det fastsatte rådighedsbeløb er tilstrækkeligt. Det ville være ganske naturligt, om vi under disse overvejelser, som det ærede medlem hr. Axel Sørensen var inde på, også overvejede, om ikke kredsen af dem, der i dag har adgang til disse lån, måske kunne udvides. Det er vel efterhånden sådan på landet, at der også dér er kategorier, som kan være lige-stillet med dem, der får lån efter denne lov, men ikke nu kan komme i betragtning.

Jeg vil gerne i den forbindelse sige til det ærede medlem hr. Juul Madsen, at det er ikke mit indtryk, at landarbejdernes lønmæssige status i den grad er forbedret, at det skulle udelukke dem fra at komme i betragtning efter denne lov. Vi, der kender lidt til landarbejdernes kår og landarbejdernes lønninger — jeg siger vi; jeg går ud fra, at også det ærede medlem hr. Juul Madsen gør det — jeg synes, at vi må være af den opfattelse, det gælder i alt fald for mit vedkommende, at her er en kategori af medborgere, der godt kunne trænge til lønmæssige forbedringer; jeg tænker her på de gifte medarbejdere, dem, der er lønnet efter tariffen.

Jeg tror faktisk, det er den fremherskende

opfattelse i landbruget, at der godt kunne tiltrænges en forbedring her. Man kan så beklage, at landbrugets situation er sådan, at man ikke mener, at der ud fra rent økonomiske forudsætninger har været råd til sådanne forbedringer. Når jeg siger dette her, er det overhovedet ikke for at blande mig i de overenskomstforhandlinger, der forestår, men kun for at fremhæve, at landarbejdernes lønmæssige status i dag er en sådan, at jeg mener, det er fuldt berettiget, at vi har en lovgivning af denne art, der gør det muligt for dem at bygge forholdsvis billige boliger, hvor de kan sidde for en relativt billig husleje.

Med hensyn til udviklingen er det jo rigtigt, at den går i retning af, at der er færre beskæftiget på landet, i hvert fald i landbruget. Men det betyder til gengæld også, at den kreds, der hidtil efter lovens bestemmelse kan komme i betragtning, er blevet mindre, og at der måske derfor ikke er det samme behov for at øge rådighedsbeløbet, som der ville have været, hvis vi ikke havde været inde i den udvikling.

Det ærede medlem hr. Bladt rejste et andet spørgsmål, idet det ærede medlem spurgte mig, om vi var kommet længere i overvejelserne med hensyn til muligheden for finansiering af forbedringer på tidligere oprettede landarbejderboliger. Dertil må jeg svare, at det er vi ikke, så der er altså beklageligvis ikke sket noget nyt i det spørgsmål siden sidst.

Må jeg til slut sige, at det er min opfattelse, at den lovgivning, vi behandler her, og de principper, der ligger til grund for den, er sådanne, at der herudfra er mulighed for at bygge gode, sunde og forholdsvis billige boliger. Jeg tror, det vil være meget vanskeligt at finde en form, hvorefter man kunne gøre det bedre, end det gøres efter denne lov. Hvis vi havde lejlighed til ude i landet at bese bare en del af de 13 000 boliger, der er opført efter denne lov, tror jeg man vil give mig ret i, at loven om opførelse af arbejderboliger med tilknyttede udlånslove er en af de bedst virkende love, vi har og har haft. Det er en af dem, der har givet de bedste og mest løfterige resultater. Det har været en virkelig god lovgivning, som jeg for min del håber vi kan fortsætte.



**Juul Madsen:** Må jeg have lov at sige til den højtærede landbrugsminister, at jeg ikke har udtalt, at landarbejdernes lønninger efter de nugældende forhold forhindrer dem i at være kvalificerede til at deltage i byggeri i henhold til denne lovgivning. Det, jeg sagde, var, at landarbejdernes lønmæssige status er blevet forbedret i de senere år. Vi ved også, at en yderligere forbedring uanset landbrugets rentabilitet sandsynligvis står for døren. Endvidere ved vi jo også, at indførelse af 8 timers arbejdsdagen i landbruget for disse kategoriers vedkommende har betydet overtidsbetaling sommeren igennem, som i forbindelse med tillæg og høstarbejde o. lign. bevirker, at disse landarbejdere efterhånden har en ganske antagelig løn og har fået en betydelig opretning og forbedring af deres lønvilkår.

Det var ud fra det synspunkt, jeg tog det standpunkt, at så kan de også være med til at betale nogle af de goder, som er til sigtet med loven, således at denne kan komme til fortsat at virke efter sin hensigt, men altså under hensyntagen til de ændrede forhold. Jeg gik ikke imod loven, men ønskede en anden finansieringsform; jeg anerkender formålet: at bygge gode boliger af den standard, som den højtærede landbrugsminister ønsker, men jeg ønsker, at det sker på et grundlag, der bliver billigere for samfundet, uden at vi tager de fordele væk, som der stadig vil være ved en sådan lovgivning.

**Grøndahl:** Jeg beklager, at jeg ikke var klar over, at man kunne være medlem af en arbejdsløshedskasse, uden at man var medlem af en fagforening, men det hører jeg altså at man kan være.

Hvad angår kontrol, er jeg absolut ikke indstillet på, at vi får mere kontrol her i landet, men da loven jo hedder „Lov om opførelse af arbejderboliger på landet“, og da en af betingelserne for at få det i lovforslaget omhandlede lån er, at man skal „være beskæftiget ved normalt forefaldende arbejde på landet“, formoder jeg, at baggrunden for loven i sin tid ikke alene var at hjælpe landarbejderne, men også at hjælpe landbruget — og hvad hjælper det, at man hjælper en hel del mennesker, som i

øjeblikket er landarbejdere, til at få disse lån, når de så et halvt eller et helt år efter, at de har fået lånet, overgår til andet erhverv? Og hvordan er det med den kontrol, der nu udføres af husmandskommissionerne? Den udføres faktisk kun hvert tredje år, og kommissionerne har ikke engang indberetningspligt om dette specielle forhold; det står der i al fald ikke noget om i loven. Jeg har netop forespurgt i jordlovsudvalget, hvorledes man fik ordnet netop dette spørgsmål, for der er jo her tale om ret mange penge for statskassen. Når vi nu er oppe på at udlåne ca. 30 000 kr., og det er til den berømte lave rente, er der mindst 1 000 kr.s forskel på denne forrentning og den normale forrentning af lån; og i det øjeblik en landarbejder, som han jo har været, går over til industrien eller andet erhverv, kan han godt betale almindelig rente, mener jeg i hvert fald. Det er derfor, jeg ønsker en indberetningspligt, og jeg kan ikke se, at det vil påføre hverken staten eller kommunerne nogen yderligere udgift at skulle gøre indberetning om disse menneskers forhold.

Når ejerne af landejendomme ikke vil bygge, når der faktisk ikke er flere, der er ansøgere, kan jeg i og for sig godt forstå det, for disse ejere af landejendomme betaler stort set almindelig markedsrente; men mit forslag gik også ud på, at de skulle have ret til at få de samme betingelser, som landarbejderne har nu, nemlig lån til den meget lave rente. Derved ville man ikke begunstige ejerne af landejendomme, for de ville lade fordelene ved den lave rente gå videre til landarbejderne, og derved ville man netop opnå det, jeg mener er lovens mening, nemlig at disse huse udelukkende bebos af arbejdere, der er beskæftiget ved landbrug eller lignende erhverv.

**Landbrugsministeren (Skytte):** Jeg vil først sige ganske kort til det ærede medlem hr. Juul Madsen, at jeg tror stadig på, at denne lov giver den bedste og billigste bolig efter det, der investeres. Jeg vil selvfølgelig gerne se på det, hvis man ønsker at stille ændringsforslag, der har samme sigte og kan give det samme resultat, men jeg tror altså ikke på, at det kan lade sig gøre.

[Landbrugsministeren.]

Det undrer mig i og for sig også, at det ærede medlem hr. Grøndahls parti er tilhænger af lav rente, lavere end den naturlige rente, men det må jeg altså fastslå på dette specielle område. Jeg må sige, at det at give lav rente til alle landmænd uanset deres økonomiske stilling — indtil dato er det vel alligevel sådan, at det er de bedst stillede i landbruget, der har gjort brug af loven — ville jeg på forhånd være noget betænkelig ved.

I øvrigt må jeg sige, at indberetningspligt for 13 000 — eller bliver det kun 11 500 — ejere eller indehavere af landarbejderboliger til kommuner, til kommissioner og videre til statens jordlovsudvalg betyder administration i et for mig ukendt og i højeste grad uønsket omfang.

(Kort bemærkning).

**Grøndahl:** Jeg skal kun bemærke til den højtærede landbrugsminister, at den lave rente, altså det, jeg privat kalder Ebberrød Bank-system, er vi absolut ikke normalt tilhængere af, men i dette tilfælde er det ikke ejerne af landejendomme, der får nytten af den lave rente. Den vil gå videre til landarbejderne, og det vil faktisk sige det, som den nugældende lov tilsigter, nemlig at de mennesker, som er forholdsvis ringere stillet end så mange andre arbejdere, virkelig får nytte af den lave rente. Det er ikke ejerne af landejendomme, der skal have denne nytte.

Hermed sluttede forhandlingen.

*Lovforslagets overgang til anden behandling*  
vedtoges uden afstemning.

**Bladt:** Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning  
vedtoges dette forslag.

Den sidste sag på dagsordenen var:

*Første behandling af forslag til folketingsbeslutning angående folketingets ombudsmandsberetning for året 1959.*

(Ombudsmandsudvalgets betænkning med tilhørende forslag til folketingsbeslutning findes i tillæg B. sp. 77).

Sagen sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

*Forslag til folketingsbeslutning, sålydende:*  
„Folketinget tager folketingets ombudsmands beretning for året 1959 til efterretning“;

vedtoges uden afstemning.

*Sagens overgang til anden (sidste) behandling*

vedtoges uden afstemning.

**Formanden:** Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 13. januar, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående „Kongeriget Danmarks Hypotekbank“s beretning for regnskabsåret 1959-60.*

3) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning i anledning af en under 1. oktober 1951 i København undertegnet venskabs-, handels- og søfartstraktat mellem Danmark og Amerikas Forenede Stater.

Mødet hævet kl. 14<sup>45</sup>.